

Anna Mauliņa

Vārds *bibliotēka* nāk no Grieķijas

Fakti par Grieķiju

Platība — 131 957 km²
Iedzīvotāju skaits — 10 965 000
Galvaspilsēta — Atēnas (3 430 000)
Oficiālā valoda — grieķu
Reliģija — pareizticība (97%)
Politiskā iekārta — parlamentāra demokrātija
Valūta — eiro

Piecdesmit Latvijas bibliotekāri — zinātnisko, speciālo, publisko, skolu un augstskolu bibliotēku darbinieki — 2008.gada aprīļa beigās apmeklēja Grieķiju. Profesionālo mācību braucienu organizēja Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) Bibliotēku attīstības institūts sadarbībā ar Latvijas Bibliotekāru biedrību un firmu *Rīgas tūristi*. Programmā ietilpa viesošānās Grieķijas Nacionālajā bibliotēkā, abu valstu bibliotekāru kopseminārs Atēnu Ekonomikas un biznesa universitātes bibliotēkas Eiropas Dokumentācijas centrā, kā arī atsevišķu bibliotēku apmeklējumi. Piecu dienu ilgā ceļojuma laikā Latvijas bibliotekāri mēģināja iepazīt Grieķiju — kā antikās pasaules un civilizācijas šūpuli, kā progresējošu 21.gadsimta Eiropas Savienības (ES) dalībvalsti, kā bagātas un savdabīgas kultūras zemi.

Grieķija: zilā mozaīka

Air Baltic lidojums no Rīgas līdz Atēnām aizņēma trīs stundas. Jau izkāpjot no lidmašīnas, bija jūtams Egejas jūras siltais, smaržīgais gaiss. Tuvojās vakars, taču no aukstuma nebija ne miņas. Pāri zilēja debesis, līdz pamalei sniedzās vēl zilāki ūdens plašumi, vairākjoslu šosejas malās slējās staltas cipreses (grieķi gan teicās tās nemīlam un pie mājām nestādot — vien kapos un pie baznīcām), ceļmalās ziedēja oleandri un koši sarkanās magones, saldi smaržoja akācijas, ilgas pēc vasaras raisīja baltais āboliņš, acis priecēja spilgti rozā ziedos slīgstošie jūdas koki. Taču pāri visam dominēja zilbaltā krāsa, arī kalni pamalē tinās pelēkzilā dūmakā. Bet Atēnās pat gaisā jautās senās Akropoles vilinājums, antikās kultūras atblāzma.

Grieķijas galvaspilsēta Atēnas ir viena no vecākajām pilsētām pasaulē. Iebraucējiem tā rādās romantiski draudzīga, ar pieklusinātu nakts dzīvi. Kā smejas

grieķi, pilsētā esot tikai divi kazino — 40 un 70 kilometru attālumā no centra. Atēnieši lepojas, ka šī valsts lielākā pilsēta ir arī viena no drošākajām ES. Pēdējos gados gan pilsētu pārpludinājuši ekonomiskie bēgļi, kas savu mantību nēsā līdzī netīru palagu saiņos iesietu. Arī mums Atēnu vecpilsētā gadījās redzēt no policijas bēgošu cilvēku pūli ar milzīgām nastām plecos. Grieķi nepatikā novērsās, bet policisti drīz pārtrauca pakalīdzināšanos. Bēdzēji nomierinājās, un pēc britiņa saiņi pēkšņi pārtapa par paklājiem, uz kuriem parādījās slaveno pasaules firmu apšaubāmi pakalādarinājumi: Šveices pulksteņi, Ķīnas aproces, *Gucci* un *Chanel* somas, *Calvin Klein* un *Hugo Boss* jostas u.c. Grieķi ir negatīvi noskaņoti pret ekonomiskajiem bēgļiem, jo līdz ar viņiem Atēnu ielās sazēlusi noziedzība, kriminālā situācija apdraud gan pamatiedzīvotājus, gan pašus nelegālos iebraucējus. Latviju varot piemeklēt tāds pats liktenis, brīdina grieķi.

74% grieķu strādā pakalpojumu sfērā. Vairums sieviešu gan algotu darbu nestrādā. Pēc statistikas datiem, grieķi ir otra nodarbinātākā (aiz dienvidkorejiešiem) nācija pasaulē (http://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_Greece). Liela daļa iedzīvotāju ir aizņemti lauksaimniecībā. Tomēr vislielākos ienākumus valsts iekšzemes kopproduktā nodrošina jūras tirdzniecības flote, tikai pēc tam lauksaimnieciskie ražojumi. No citrusaugiem, vīnogulājiem, tabakas krūmiem, tomātu, gurķu, sīpolu stādījumiem tiek iegūtas trīs ražas gadā. Aprīļa beigās bija intensīvs zemeņu novākšanas laiks. Tās lasīja galvenokārt īslaicīgie imigranti no Bulgārijas, Albānijas, Palestīnas. Grieķu prese ziņoja, ka valstī sācies nepieredzēts zemeņu karš, jo ogu vācēji nebija mierā ar fermeru piedāvāto algu — 25–28 eiro dienā. Saskaņā ar ES ieteikumu, legālajai minimālajai peļņai vajadzētu būt 30 eiro dienā (*Migrants, farmers in strawberry war. Athens News (Greece in English)*, 2008, 25 April–1 May, Nr.13, 284, p.1, 13–14).

Trešo vietu valsts iekšzemes kopproduktā ieņem tūrisma industrija. Grieķiju apmeklē apmēram 12 miljoni tūristu gadā. Maigais Vidusjūras klimats, spožie saules stari no agra rīta līdz vēlam vakaram, zilās bezmākoņu debesis un vēl zilākie bezviļņu ūdeņi vilina ikvienu. No zemes dzilēm plūstošie neskaitāmie karstie avoti ārstē reimatismu, mazina dažādus iekaisumus un, kā smejas grieķi, dažam pat jaunību atgriežot. Kur vēl citur pasaulē ir vairāk nekā 300 saulainu dienu gadā! Paši grieķi gan īpaši nemīl karstumu un sauli, nesauļojas ziljūru nekoptajās melnsmilšu pludmalēs, maz arī peldas.

Grieķijā ir labi autoceļi, būvēti galvenokārt par ES naudu. To malās redzamas lielākas un mazākas svētvietas. Dažas iekārtojuši tālbraucēji šoferi, kuri tur riskantā braukšanas situācijā tikuši cauri vienīgi ar izbailēm. Citviet krusta zīmes uzliktas un piemiņas vietniņas izveidotas satiksmes negadījumos bojā gājušajiem tuviniekiem. Citur svētvietas iekārto vienkārši tāpat — lai atvairītu iespējamās briesmas bīstamos ceļa posmos.

2007.gada beigās Grieķijā inflācija bija 7%, bezdarbs — 8%, bezdarbnieka pabalsts — 450 eiro mēnesī, minimālā dienas alga — 31 eiro. Valsts apdrošinātajiem pilsoņiem medicīnas pakalpojumi ir par velti. Katrs strādājošais līdz ar divpadsmit mēnešalgām saņem arī tā saucamo 13. un 14.algu. Maksājamos nodokļus grieķi gan cenšas apiet ar lielāku vai mazāku likumu.

Romantiskā Hidras sala

Pēc grieķu teiktā, Atēnas esot ES korupcijas galvaspilsēta. To apliecina arī nesensais mēģinājums risināt smago autotransporta problēmu. Lai mazinātu ielu pārblīvību, pilsētas vadība pieņēma lēmumu, ka pārdienās pa Atēnu ielām var braukt mašīnas, kuru reģistrācijas numurs beidzas ar pāra skaitli, nepārdienās — automašīnas ar nepāra skaitli numura beigās. “Kā jūs domājat, kas notika?” jautā grieķi, un paši smiedamies atbild: “Bagātie nopirka divas mašīnas — vienu reģistrēja ar pāra, otru ar nepāra numuru.” Un tā visi brauc uz nebēdu, un ielas ir vēl noslogotākas nekā iepriekš. Taču daudz nopietnāka problēma esot korumpētība ES finansējuma izmantojumā.

Grieķi lepojas ar saviem bagātajiem un slavenajiem tautiešiem. Tāds, piemēram, ir multimiljardieris Aristotelis Onasis (1906–1975), kurš esot mīlējis tikai vienu sievieti — pasaulslaveno grieķu dziedātāju Mariju Kallasu (1923–1977), kaut apprecējis bijušā ASV prezidenta Džona Kenedija atraitni Žaklīnu.

Egejas un Jonijas jūrās, kas ietilpst Grieķijas teritorijā, izkaisītas vairāk nekā 2000 salas. Tikai 170 no tām ir apdzīvotas. Vietām siltās jūras burtiski piesētas ar mazītiņām vulkāniskas cilmes klinšainām saliņām. Šīs skaistās, romantiskās vietas, īpaši tās, ko sauc par mīlestības oāzēm, vilināt vilina mīlētājus: turp var aizbraukt ar laivu, paslēpt to kādā klinšu iedobumā un baudīt divvientulību — prom no svešām vai nevēlamām acīm. Daži pāri tā pazūd uz nedēļām. Esot bijuši pat gadījumi, kad izsludināta valsts mēroga meklēšana un nelegālie romāniņi nākuši gaismā.

Latvijas bibliotekāri apmeklēja trīs Egejas jūras salas: Eginu, Porosu un Hidru. Spirdzinošais jūras vējš, zilbaltās ūdeņu sagšas, pretim slīdošie teiksmainie kuģi,

neskaitāmās jahtas un salas, salas, salas — lielas un mazas, klinšainas un ar lēzenām pludmalēm — savija tālo *Odisejas* un *Iliādas* pasauli ar 21.gadsimta globalizācijas aprisēm.

Visromantiskākā šķita Hidras sala, kurā mīt apmēram 3000 pastāvīgo iedzīvotāju. Kādreiz tā bijusi neapdzīvota, jo salā nav saldūdens. Vēlāk uz turieni pārāudzīnāšanai sūtīti bandīti un jūras laupītāji. Tagad tā pazīstama kā gleznotāju, mākslinieku, amatnieku un fotogrāfu sala: šauras, romantiskas ieliņas, unikāla arhitektūra — mājas kā mazi cietoksniši — un ziedi, ziedi, ziedi. Sala atstāta galvenokārt atpūtniekiem un starptautiskai bohēmai, tādēļ pievelk pasaules slavenības: princi Čārlzu, ASV burātāju sabiedrības *saldo krējumu*, māksliniecisko un literāro inteliģenci, bet līdz ar viņiem, protams, nekad nenogurdināmos paparaci. Savulaik salā uzturējies arī pazīstamās krievu dinastijas pārstāvis ģenerālis Orlovs, kas piedalījies krievu–turku karā, — vēl tagad te darbojas viesnīca *Orlova sala*.

Grieķi mēdz teikt, ka Hidras salā *baznīcu ir vairāk nekā māju, ēzeļu vairāk nekā grieķu un vīna vairāk nekā ūdens*. Patiešām baznīcu te kādreiz bijis stipri daudz, saldūdens nav joprojām, bet vīns, kā visur Grieķijā, plūst straumēm. Taču fakts, ka ēzeļi ir vienīgais transporta veids, pārsteidz ikvienu. Mašīnām salā iebraukt aizliegts. Toties no visām pusēm skan aicinājumi sēties ēzeliša mugurā. Arī mani pieci grieķi grasījās uzcelt uz maza jo maza ēzeliša. Pārtikas un citus iepirkumus salinieki nostiprina uz snauduļojošo dzīvnieku mugurām un raitā solī seko ēzeliem un tā saimniekam. Mums gan svarīgāks bija atklājums, ka nelielās salas šaurā ieliņā grieķus un arī iebraucējus gaida pavisam maza, taču tik labi pazīstama institūcija — bibliotēka.

Grieķiem patīk svinēt svētkus — visa valsts tad dun vienotā ritmā. Vislielākie svētki ir olimpiādes un pareizticīgo Ziemassvētki. Grieķi ir lieli dziedātāji un dejotāji. Interesanti, ka sieviešu svētku svārkus ir ne vairāk un ne mazāk kā 400 ieloču — lai nekad neaizmirstu 400 gadus turku jūgā (1453–1833) un nekad nepieļautu jaunu okupāciju.

Grieķijas politiskās iekārtas pamatā ir 1975.gada konstitūcija. Valsts iedalīta 13 administratīvajos reģionos. Rūpniecība koncentrēta galvenokārt Atēnu apkārtnē, lauksaimniecība, tūrisms, celtniecība un kuģniecība izvērsta visā valstī.

Grieķi lepojas ar vecāko pilsētu Eiropā — *Fivi*, kas dibināta 2000.gadā pirms Kristus, piepildot pareģojumu: ieraudzīsi baltu govi, seko tai un nodibini pilsētu. Apkārt tai bijusi uzcelta 14 metrus augsta siena. Senos laikos tur apstrādāts marmors.

Grieķu virtuves pamatā ir kazas un aitas gaļa, zivju ēdieni. Īpašu garšu piešķir olīveļļa, ko Grieķijā ražo lielos daudzumos.

Drumslas no slavenās senvēstures

Antīkā Grieķija — krustcelēs starp Eiropu un Āziju — ir pasaules civilizācijas šūpulis, sniegusi unikālu ieguldījumu filozofijā, medicīnā, matemātikā, astronomijā un arī bibliotēkzinātnē. Nav pasaulē otras antīkās nācijas, kas Rietumu sabiedrībai devusi tik daudz kā Senā Grieķija un hellēniskā kultūra (Greek civilization). **No: Lerner, Robert E., Meacham, Standish, McNall Burns, Edward.** *Western civilizations : their history and their culture.* 13th ed. New York ; London : W.W.Norton, 1998. P.105).

Arī vārdu *grāmata* un *bibliotēka* cilme rodama Senajā Grieķijā. Tāpat kā demokrātijas un demokrātiskās pārvaldības sākums. Grieķu vēsturiskais un kultūras mantojums literatūrā un mākslā, filozofijā un politikā nav zaudējis nozīmīgumu arī šodien.

Vēstis par pirmajām cilvēku apmetnēm tagadējās Grieķijas teritorijā Balkānu pussalā nāk no paleolīta, t.i., senākā akmens laikmeta (apmēram 12 000 gadu pirms Kristus). Vēlais akmens laikmets jeb neolīts (7000–3000 gadu pirms Kristus) saistīts ar pasaules vēsturē pirmreizēju civilizācijas uzplaukšanos. Bronzas laikmets (3000–1100 gadu pirms Kristus) veidojās pirmās pilsetas, iezīmējās kultūras pamati. Otrajai tūkstošgadei pirms Kristus raksturīga grieķu kultūras tālākizplatība, saskarsme ar Austrumu un Vidusjūras zemēm. Arī pirmās rakstu iezīmes.

Un tad nāca lielā iznīcība. 1225. [1450.; 1550.–1500.; 1645.–1600.] gadā pirms Kristus notika pasaulē katastrofiskākais vulkāna Santorīni (Tira) (*Santorini (Thera)*) izvirdums. Sekojošais milzīgais cunami radīja jaunas salas, pārklātas ar dziļu pelnu kārtu. Sākās vēl nepieredzēta tautu staigāšana, kultūras centru pagrimums, jaunu koloniju meklējumi Kiprā un tālāk uz ziemeļiem. 8.–6.gadsimtā pirms Kristus nostiprinājās grieķu kolonijas tagadējā Itālijā, Sicīlijā, Francijā, Āfrikā, Melnās un Azovas jūras piekrastē. Grieķu teiksmas baismīgo vulkāna izvirdumu saista ar noslēpumainās Atlantīdas bojāeju (<http://en.wikipedia.org/wiki/Santorini>).

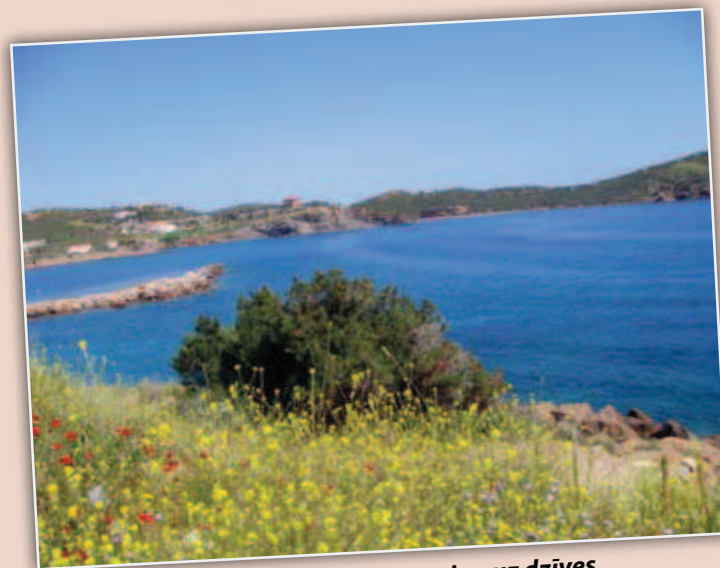
Snauđuļojošie ēzeliši Hidras salā

1150.–900.gadi pirms Kristus pasaules vēsturē saukti par totālās stagnācijas melnajiem simteņiem. Taču tad sekoja strauja Grieķijas renesanse: plaši ieviesās alfabēts, 8.gadsimta beigās pirms Kristus radās Homēra sacerējumi, tika likti pamati *Perikla zelta gadsimtam* jeb Atēnu varenības laikam, kas nesa jaunus intelektuālus sasniegumus gandrīz visās nozarēs.

Grieķijas pagātnes radošie meklējumi, sasniegumi un atklājumi ietekmējuši eiropisko realitāti. Pasaules filozofiskā skola nav iedomājama bez sengrieķu nemirstīgajiem atzinumiem un interesantajām teorijām, kas vēl šobaltdien aizrauj gan vecus, gan jaunus pētniekus. Šķiet, antīkā pētniecība nekad nebeigsies.

Joprojām ir atklāts un pasaules akadēmiskajās aprindās diskutēts tā saucamais Homēra jautājums. Nav skaidrs, kad īsti dzīvojis slaveno eposu *Iliāda* un *Odiseja* autors. Pēc Hērodota (starp 490./480. un 425.gadu pirms Kristus) aprēķiniem — ap 850.gadu pirms Kristus. Tieši Homēra vārds visciešāk saistāms ar grieķu grāmatniecības sākumu un pirmo publisko bibliotēku.

Ir likumsakarīgi, ka Antīkajā Grieķijā, pasaules kultūras šūpulī, radušies jēdzieni *grāmata (biblion)*, *biblioloģija (biblion + logos 'vārds, mācība')*, *bibliometrija (biblion + metria 'mērīšana')*, *bibliogrāfija (biblion + grafio 'raksts')* u.c.

Sārtās magones un zilajā jūra rosina uz dzīves baudīšanu

Kultūras, mākslas un zinātnes sasniegumi, kā arī rakstības attīstība (lineārais A un B raksts un to transformācija, fenīkiešu alfabēta pārņemšana) izraisīja nepieciešamību saglabāt rakstīto vārdu nākamajām paaudzēm. Gadu tūkstošiem ilgā informācijas nodošana no mutēs mutē vairs neapmierināja sabiedrību. Auga lasītprasme un rakstītprasme, to apguva pat vergi. 6.gadsimtā pirms Kristus Atēnās pie tempļiem, pārvaldes namiem un tirgus laukumos parādījās dažādi rakstiski paziņojumi. Sākās grāmatu pārrakstīšanas *bums*. Cilvēki apguva jaunu amatu — grāmatu pārrakstīšanas mākslu. Attīstījās grāmatu tirgus. Pārrakstīšanas ceļā grāmatas ieguva arī jaunveidotās bibliotēkas.

5.gadsimtā pirms Kristus privātās bibliotēkas radīja sengrieķu domātāji, filozofi, izglītoti bagātnieki. Vēstures avoti liecina, ka viena no bagātākajām privātajām bibliotēkām piederējusi slavenajam traģēdiju autoram Eiripīdam (ap 480.–406.gadu pirms Kristus) (**Feldhūns, Ā.** Pēcvarāds. **No: Eiripīds. Traģēdijas.** Rīga: Liesma, 1984. 382.lpp.). Pazīstamas bija Platona akadēmijas (ap 387.gadu pirms Kristus) un Aristoteļa skolas (4.gadsimts pirms Kristus) bibliotēkas. Paša Aristoteļa (384.–322.gads pirms Kristus) bibliotēkā glabājās 400 ruļļu grāmatu. Tās veidošanā iesaistījās arī Aristoteļa skolnieks — Maķedonijas Aleksandrs (356.–323.gads pirms Kristus).

Museionu bibliotēkas

Īpaši jāpiemin senās mūzu vietņu jeb *muzeionu* bibliotēkas. Grieķu vārds *muzeion*, kas vēlāk tika pārņemts latīņu valodā, mūsdienās tiek lietots muzeju apzīmēšanai (**Kleine, Jochum U. Bibliotheksgeschichte.** Stuttgart, 1993. S.24). Mūzu mītnes Senajā Grieķijā tika veidotas pēc filozofa Platona (428./427.–348./347.gads pirms Kristus) ieteikuma. Savukārt Platons to iekārtošanas ideju bija aizguvis no pitagoriešiem (virziens filozofijā 6.–4.gadsimtā pirms Kristus). Mūzu vietnes bija ļaužu pulcēšanās centri. Vienlaikus tās bija gan reliģiskā kulta vietas, gan pētniecības un izglītības centri, kuros nozīmīgu vietu ieņēma grāmatu krātuves — bibliotēkas (**Володин, Б.Ф. Всемирная история библиотек.** Санкт-Петербург: Профессия, 2002. С.39).

Antīkās bibliotēkas — skriptoriji

5.gadsimtā pirms Kristus antīkajā sabiedrībā notika pāreja no mutiskās zināšanu pārmantojamības un pārneses uz rakstīto komunikāciju un informācijas pārnesi. Bibliotēkas, kas bija pieejamas atsevišķiem sabiedrības slāņiem, ieguva jaunu — grāmatu pārrakstīšanas funkciju, ko veica pēc speciāliem pasūtījumiem. Pēc mūsdienu izpratnes — bibliotēkas gatavoja kvalitatīvas dokumentu kopijas, garantējot to atbilstību oriģināltekstiem. Daudz tika pārrakstīti slavenās dramaturgu triādes — Eshila (525.–456.gads pirms Kristus), Sofokla (ap 496.–406.gadu pirms Kristus) un Eiripīda darbi. Bibliotēkas Antīkajā Grieķijā kļuva par galveno posmu informācijas pārnesē. Savukārt lasīšana bija moderna un aktuāla nodarbošanās. To apliecina, piemēram, lasošu vīriešu, arī lasošās milas dzejnieces Sapfo (630.–612.gads pirms Kristus) attēli uz amforām un vāzēm.

Hellēniskā pasaule un bibliotēkas

Hellēniskās kultūras pamatā bija sengrieķu radītais garīgais mantojums, ko Maķedonijas Aleksandrs izplatīja tālāk savu plašo karagājienu laikā (334.–324.gads pirms Kristus). Pēc karavadoņa nāves iekarotās teritorijas sašķēlās, radās jaunas valstis, kurās tomēr saglabājās hellēniskā kultūra (grieķu kultūra vienībā ar iekaroto teritoriju ļaužu kultūru). Īpaša loma šajā laikmetā bija divām pasaules nozīmes pilsētām — Ēģiptes galvaspilsētai Aleksandrijai un Pergamas valsts galvaspilsētai Pergamai. Abās pilsētās bija arī nozīmīgas bibliotēkas. Aleksandrijas bibliotēka bija tolaik bagātākā informācijas krātuve pasaulē, tās mērķis bija savākt visu sengrieķu literatūru un tās tulkojumus citās valodās, aptverot visas nozares — no jau minētajām slavenajām traģēdijām līdz pavārgrāmatām (**Kleine, Jochum U. Bibliotheksgeschichte.** Stuttgart, 1993. S.26). Savukārt konkurējošā Pergamas bibliotēka bija tā laika hellēnisma zinātnes centrs. Leģenda vēsta, ka, lai bremsētu Pergamas bibliotēkas attīstību, Ēģiptes valdnieku Ptolemaju dinastijas valdīšanas laikā (305.–330.gads pirms Kristus) bijis aizliegts tai piegādāt papirusu. Absurda liegums sekmēja jaunu lēcienu attīstībā: Pergamas zinātnieki izgudroja papirusa aizstājēju — pergamentu (**Володин, Б.Ф. Всемирная история библиотек.** Санкт-Петербург: Профессия, 2002. С.31).

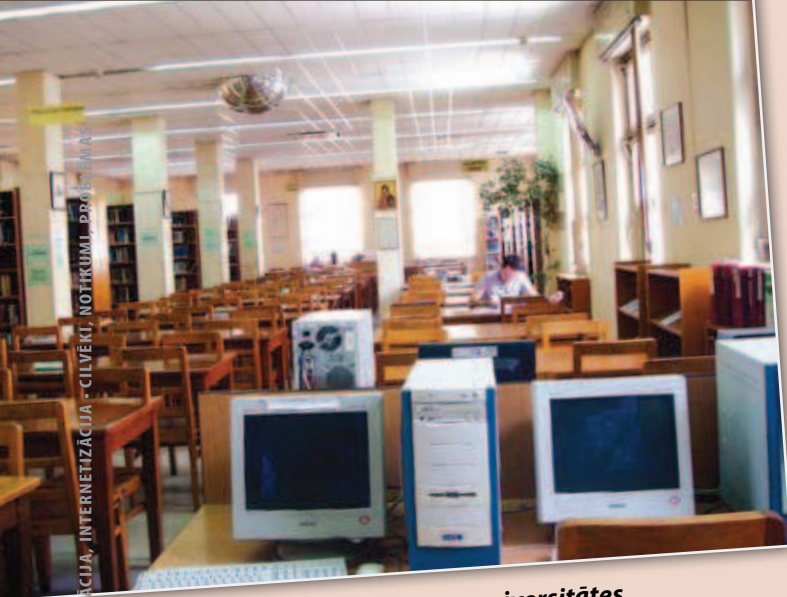
Grieķijas un hellēnisma diasporas kultūrai, arī bibliotēkām ir nenovērtējama nozīme. Pētnieki no visas pasaules meklē jaunus antīkās slāņa atklājumus. Piemēram, vēl līdz šai dienai nav atšifrēts Egejas salu apdzīvotāju līnijraksts, kas radies apmēram 3000 gadu pirms Kristus.

Atēnu Ekonomikas un biznesa universitātes bibliotēkas Eiropas Dokumentācijas centrs

Mūsdienu Grieķijā ir 18 universitātes un 14 tehniskās izglītības institūti, kuros kopumā ir 226 bibliotēkas (<http://eprints.rclis.org/archive/00010301/>; http://www.greeceindex.com/greece-education/greek_education_system.html).

Atēnu Ekonomikas un biznesa universitāte (*AUEB*, http://www.aueb.gr/index_en.php) dibināta 1920.gadā. Pēc vācu žurnāla *Der Spiegel* ziņām, tā pēc nozīmības ieņem 29.vietu ES. Universitātē darbojas Eiropas studiju ekselences centrs, ir bagāta bibliotēka (http://www.lib.aueb.gr/libsite/EN/default_en.htm), kuras elektroniskajā katalogā fiksēti 100 000 zinātnisku grāmatu un 1000 akadēmiskas ievirzes žurnālu apraksti. Bibliotēkas modernā informācijas sistēma ne vien nodrošina tiešsaistes piekļuvi katalogam, bet ļauj arī elektroniski pasūtīt, apstrādāt un izplatīt informāciju.

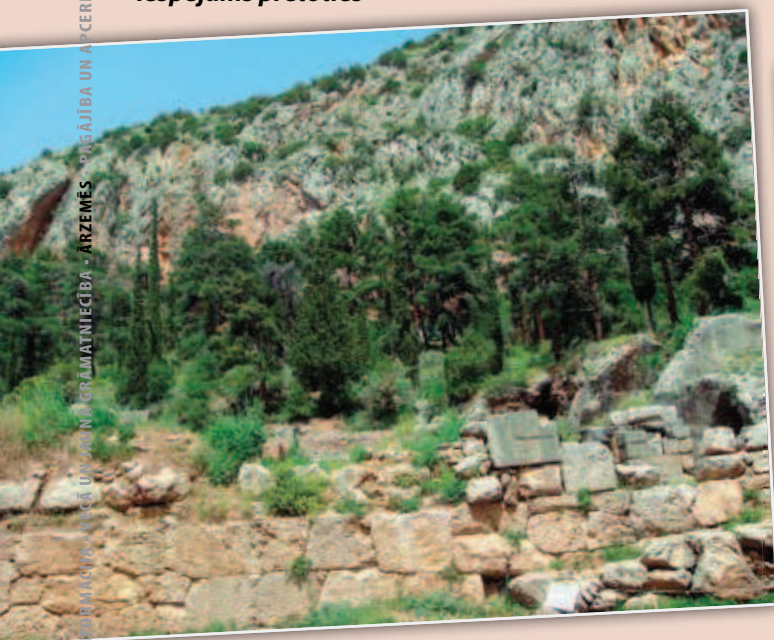
Kopš 1992.gada kā *AUEB* bibliotēkas struktūrvienība darbojas Eiropas Dokumentācijas centrs (EDC), kas iekļauts Eiropas Komisijas (EK) informācijas tīklā. Centrs saņem EK publikāciju poligrāfiskās un elektroniskās versijas, sekmē Eiropas informācijas izplatīšanu, palīdzot veidot institucionālās tīmekļa vietnes, elektroniskos repozitārijus, portālus, kopkatalogus. Centra rīcībā ir ES oficiālie žurnāli (kopš 1981.gada), 5500 monogrā-

Atēnu Ekonomikas un biznesa universitātes bibliotēkas Eiropas Dokumentācijas centrā

Antīkās kultūras un skaistās dabas varai nav iespējams pretoties

Skats uz ieleju Grieķijā

fijas par ES politiku, 1000 ES statistiskie izdevumi, 40 nosaukumu periodiskie izdevumi, 60 publicējumi kompaktdiskos (CD).

EDC informācijas resursi strukturēti atbilstoši starptautiskajiem bibliotēku darba standartiem, izmantojot Melvila Djuija *Decimālo klasifikāciju*, tēzaurus *Eurovoc* un *OECD Macrothesaurus*.

EDC uztur jautājumu un atbilžu dienestu par ES problēmām *MITOE*, organizē informācijas meklēšanas un izmantošanas kursus, izplata informāciju par ES, nodrošina tīmekļa vietnes saturu.

AUEB bibliotēku un EDC finansē trīs organizācijas: EK, Grieķijas Ekonomistu profesionālā apvienība un valsts tūrisma industrija.

Grieķijas un Latvijas bibliotekāru kopseminārā tika aplūkota EDC darbība, prognozēta šo centru informācijas aptvēruma paplašināšana un ES dalībvalstu turpmākā sadarbība. Centra un bibliotēkas darbinieki atbildēja uz daudzajiem Latvijas kolēģu jautājumiem. Savukārt grieķu kolēģi interesējās par bibliotekāro situāciju Latvijā.

Grieķijas bibliotēku pasaulē statistika nav cieņā

Tīmekļa resursos ziņu par Grieķijas bibliotēkām ir diezgan maz: publiskajā telpā rodami statistiskie dati vien par 1998.gadu, kad valstī darbojušās 962 publiskās, 217 akadēmiskās, 46 skolu, 341 speciālā bibliotēka.

Akadēmisko bibliotēku attīstību sekmējuši ES finanšu līdzekļi, kas bibliotēkām pieejami kopš 1999.gada. Līdz tam bibliotēkām nav bijis valsts atbalsta, tajās strādājuši tikai daži profesionāli izglītoti darbinieki. Būtisks pavērsiens attīstībā sākās līdz ar pirmo ES finansējumu 46,8 miljonu sterliņu mārciņu apmērā, kas tika sadalīts dažādiem bibliotēku darba virzieniem.

Tagad Grieķijā samērā aktīvi darbojas Akadēmisko bibliotēku konsorcijs (*Hellenic Academic Libraries Link, HALL*, <http://www.heal-link.gr/enh/>), kurā iesaistītas 37 augstākās izglītības institūcijas, kā arī Atēnu akadēmija, Grieķijas Nacionālā bibliotēka, Kipras Universitāte un 21 pētniecības institūts.

Konsorcijs piedāvā piekļuvi 7500 pilnteksta zinātniskajiem žurnāliem, ko piegādā 18 izdevēji, bibliogrāfiskajām datubāzēm, e-grāmatām, vārdnīcām. Īpašs bibliotēku pakalpojumu dienests (*NetLibrary*, http://www.lib.aueb.gr/libsite/EN/default_en.htm), kas radīts ar Nikosa un Anastasijas Photias izglītības fonda (*The Nikos G. and Anastasia Photias Educational Foundation, Inc.*) atbalstu, nodrošina piekļuvi 1258 pilnteksta akadēmiskajiem izdevumiem un 3400 plašai publikai domātām elektroniskajām grāmatām par literatūru.

Bibliotēkas skolās

Atšķirībā no citās ES valstīs dominējošās nostādes Grieķijā uzskata, ka ne katrā skolā vajag bibliotēku. Pēdējos gados gan attieksme pret skolu bibliotēku nepieciešamību ir mainījies un izveidotas 500 jaunas vidusskolu bibliotēkas. Tomēr daudzās skolās bibliotēkām nav pat atsevišķu telpu. Pamatskolās bibliotēku tikpat kā nav — bibliotēkāra pienākumus veic Skolotāju padomes pilnvarots skolotājs. Skolas bibliotēkas darbiniekam nepieciešama gan skolotāja, gan bibliotēkāra kvalifikācija. Grieķijā finansējums izglītībai sastāda 4,2% no iekšzemes kopprodukta. Skolu bibliotēku finansējums ir viens no zemākajiem ES (**Saitis, Christos, Saitis, Annai**. School libraries in Greece : a comparative study of public primary schools in rural and urban areas. *Library & Information Science Research*, 2004, Vol.26, Nr.2, p.201–220).

Grieķijas Nacionālā bibliotēka

Neraugoties uz Antīkās Grieķijas gadsimtiem ilgo bibliotēku vēsturi, ideja par nacionālas bibliotēkas nepieciešamību senās kultūras zemē radās tikai 1824.gadā.

To atbalstīja jaunā prezidenta Joana Kapodistrija (*Ioannis Kapodistrias*, 1776–1831) valdība, kas 1829.gadā toreizējā Grieķijas galvaspilsētā Eginā (*Aegina*) koncentrēja vienuviet vairākas ar intelektuālo darbu saistītas nacionālas nozīmes institūcijas: bibliotēku (grāmatu krātuvi), skolu, muzeju, spiestuvi (*Aegina's Orphanage*). 1832.gadā šī publiskā bibliotēka jau kā neatkarīga institūcija tika pārcelta uz jauno galvaspilsētu Nafplionu (*Nafplio*), bet 1834.gadā — uz tagadējo galvaspilsētu Atēnām. 1842.gadā administratīvi, bet 1866.gadā arī praktiski tā tika apvienota ar Atēnu Universitātes bibliotēku — ar karaļa rīkojumu (*royal charter*) tika izveidota Grieķijas Nacionālā bibliotēka (GNB, <http://www.loc.gov/rr/european/GrkColl/demop.html>).

1903.gadā GNB no universitātes telpām pārcēlās uz jaunu, speciāli grāmatu krātuves vajadzībām celtu ēku, kuras būvniecību bija finansējuši uzņēmēji brāļi *Andreas, Marinos* un *Panagis Valliani*. Joprojām bibliotēka atrodas brīnišķīgajā, marmorā veidotajā 20.gadsimta sākuma neoklasicisma ēkā Atēnu vēsturiskajā centrā (*The National Library of Greece*. NLG, 2007. P.1–4).

GNB (<http://www.nlg.gr/english/index.php>) ir sabiedriska korporācija Nacionālās izglītības un reliģijas ministrijas pārziņā. Tajā strādā 74 darbinieki.

GNB darbu reglamentē *Karaļa rīkojums* (1921), *Prezidenta rīkojums* (1927) un *Valsts likums* (1943). Bibliotēkas

politika un attīstības koncepcija tiek regulāri pārskatīta atbilstoši sabiedrības un valsts politikas mainībai.

Diemžēl GNB pamatkrājums uzskaitīts pēc dažādiem parametriem, tāpēc nevar minēt precīzu izdevumu kopskaitu. Pēc provizoriskiem aprēķiniem, krājumā varētu būt miljons nosaukumu grāmatu — kopumā 2 000 000 informācijas vienību. Bibliotēkā ir 149 inkunābulas, 11 600 nosaukumu periodiskie izdevumi, 10 000 kartes, attēlizdevumi, sikiespieddarbi. Grieķi sevišķi lepojas ar reto grāmatu krājumu (4500 vienības). Vecie folianti, medaļu kolekcijas un citas raritātes aptver laikposmu desmit gadsimtu garumā (9.–19.gadsimts).

GNB izmanto gan veco klasifikācijas shēmu — *Hal-lische System*, gan Melvila Djuija *Decimālo klasifikāciju*. Bibliotēkā adaptēts *Angļu un amerikāņu katalogizācijas noteikumu 2.izdevums* (*Anglo-American Cataloging Rules, 2nd edition, AACR2*), priekšmetu nosaukumi tiek veidoti pēc ASV Kongresa bibliotēkas metodikas. Autoritatīvo ierakstu veidošanā un bibliogrāfisko datu apmaiņā tiek izmantots *UNIMARC* formāts. Elektroniskajos katalogos, kas jau trīs gadus tiek veidoti pēc nacionālās sistēmas, fiksēts vairāk nekā 330 000 ierakstu. Bibliotēka saņem divus valsts noteiktos katra darba bezmaksas obligātos eksemplārus, uz kuru bāzes tiek veidota nacionālā bibliogrāfija. GNB, tāpat kā LNB, piešķir izdevumiem starptautiskos grāmatu, seriālizdevumu un muzikālo darbu standartnumurus (*ISBN, ISSN, ISMN*).

GNB pieskaitāma slēgta tipa institūcijām. Tās galvenais uzdevums ir nacionālā mantojuma saglabāšana nākamajām paaudzēm, kā arī Grieķijā un par Grieķiju izdotās informācijas ievadīšana nacionālajā un globālajā aprītē. Citas nacionālajām bibliotēkām specifiskās funkcijas GNB nav izvērstas. Tā padziļināti neinteresējas par citu bibliotēku darbu un bibliotēku sistēmu valstī. GNB uzskata, ka lasītāju skaits nav noteicošs bibliotēkas darba raksturotājs. Informatīvie uzraksti bibliotēkā atkārtoti atgādina, ka grāmatas uz mājām lasītājiem neizsniedz. Pie skaistās vēsturiskās ēkas nav izkārtnes, kas informētu par šo nozīmīgo nacionālo institūciju.

Pēc vārdiskas liecības, GNB 2007.gadā izmantojuši tikai 14 000 lasītāju — daudz par maz 3,4 miljonus lielajai pilsētai. Grāmatas un citi informācijas resursi tiek izsniegti tikai lasīšanai uz vietas: lasītājam dokuments jāatrod katalogā, jāaizpilda un jāiesniedz bibliotēkaram speciāls pieprasījums — un pēc desmit minūtēm tiek atnests prasītais izdevums.

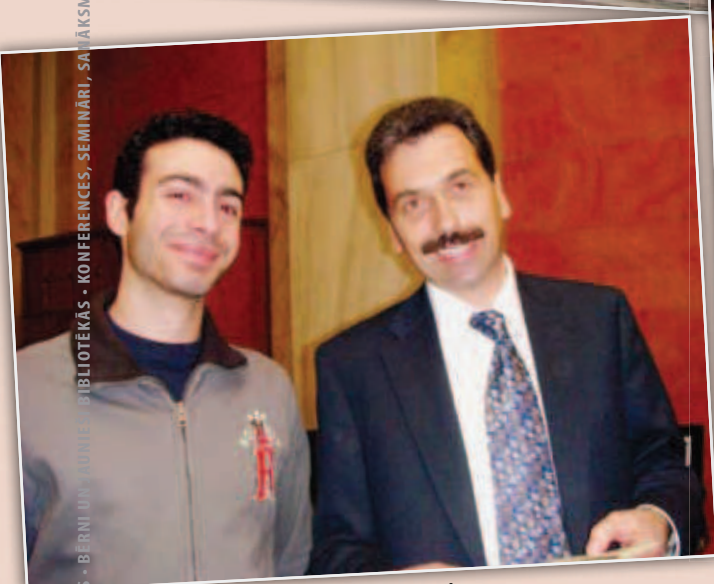
Elektronisko resursu lasītava ir neliela, datoru maz, elektroniskais katalogs ieviests tikai pirms trim gadiem.

Arī Grieķijā sākusies poligrāfisko izdevumu digitalizācija: ciparotas sešu laikrakstu 220 006 lappuses, kas elektroniskā vidē vēl nav pieejamas (http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/en/collections_all.html#NLG).

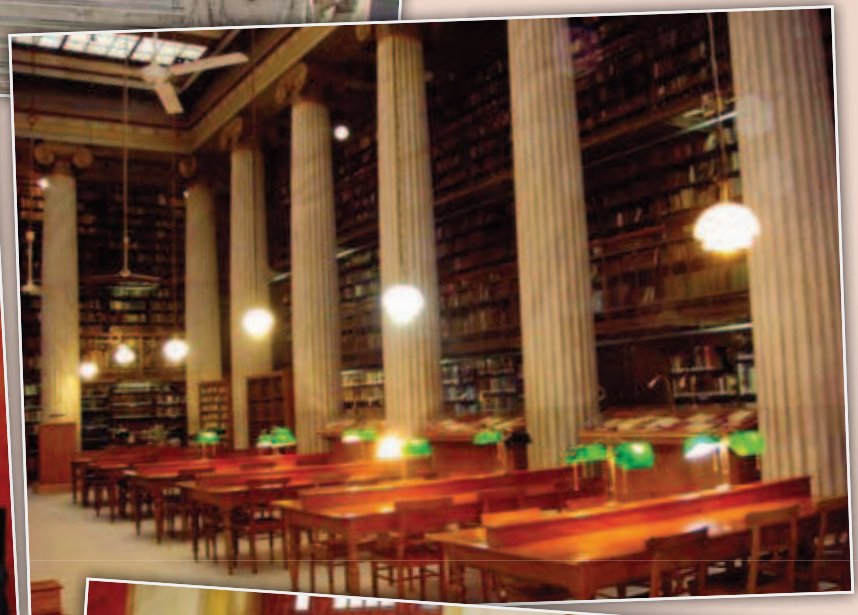
Grieķu kolēģiem digitalizācijas plāni ir lieli, taču finansējums ierobežots. 1988.gadā gan tika saņemts ES atbalsts seno grāmatu un laikrakstu digitalizēšanai. Taču tas tika pārvirzīts 1999.gada zemestrīcē stipri cietušās bibliotēkas ēkas nostiprināšanai. GNB darbinieki paši resursus nedigitalizē — to pēc bibliotēkas pasūtījuma veic citas institūcijas.

Griekijas Nacionālā bibliotēka: ieejas kāpnes, kolonāde un lielā lasītava

GNB pievilcīgie speciālisti

GNB katalogizācijas speciāliste iepazīstina ar raritātēm

Επίσημες της Ε.Β.Ε. λειτουργούν για το κοινό τις παρακάτω
και ώρες:

Κεντρικό Αναγνωστήριο Εντύπων:
Δευτέρα – Πέμπτη 9.00' - 20.00'
Παρασκευή – Σάββατο 9.00' - 14.00'

Grieku rakstības labirintos

DAŽĀDA INFORMĀCIJA
ARZEMES
PAGĀJUMS
IN APČERB
BĒRNI UN ĀDĪBE
BIBLIOTĒKĀS
- KONFERENCES, SEMINĀRI, SĀ
ĀKSMĒS
- ATORIZĀCIJA, DIGITALIZĀCIJA, INTERNETIZĀCIJA - CILVĒKT, NOTIKUMU, PROBLĒMAS

Atēnu ikdienu

GNB darbu apgrūtinā trīs problēmas: telpu šaurība, personāla trūkums un ļoti limitēts budžets.

Grieķijā cels jaunu nacionālo bibliotēku

GNB galvenā ēka ir diezgan maza. Lai veiktu noteiktās funkcijas, tiek irētas vēl divas ēkas Atēnu priekšpilsētā. Tajās izvietoti katalogizācijas, restaurācijas un saglabāšanas departamenti.

Ņemot vērā pasaules nacionālo bibliotēku attīstības tendences un pēdējos 10–20 gados izvērsto jaunu bibliotēku celtniecības *bumu*, kā arī domājot par GNB funkcionalitātes paplašināšanu, Grieķijas valdība nolēmusi celt jaunu nacionālās bibliotēkas ēku. Par galveno arhitektu izraudzīts 70 gadus vecais itāļu arhitekts Renco Pjano (*Renzo Piano*), kas projektējis *N.Y. Times* ēku Ņujorkā (ASV), Kanzai lidostu Osakā (Japāna), biznesa un iepirkšanās centru *Potsdamer Platz* Berlīnē (Vācija), iesaistījies Pompidū centra Parīzē (Francija) projektēšanā, daudz mācījies no sava tēva, arī arhitekta.

R.Pjano dzimis 1937.gadā Ženēvā, studējis arhitektūru Milānā, strādājis kopā ar slaveniem pasaules arhitektiem.

Francijas filmā "Renzo Pjano: ilglaicīga arhitektūra", kas rādīta arī Latvijā, atainots arhitekta dzīves un darba ceļš, kas vienlaikus ir arī arhitektūras virzības ceļš saistībā ar jauno tehnoloģiju izaicinājumiem (<http://www.a4d.lv/notikumi/888/>).

Interesanti atzīmēt, ka senie grieķi, plānojot celt nozīmīgas ēkas — karaļu pilis, baznīcas, bibliotēkas —, rūpīgi izvēlējās piemērotāko vietu. Kokos tika pakarināti gaļas gabali — vietās, kur gaļa lēnāk bojājās, bija lemts pacelties gadsimtu celtnēm.

Pēc ilgām diskusijām par jaunās GNB ēkas dislokācijas vietu (nevis par bibliotēkas nepieciešamību kā Latvijā) tika izlemts, ka tā atradīsies jaunveidojamā kultūras kompleksā netālu no Atēnu vecpilsētas. Kultūras komplekss aizņems 17 hektārus, lielajā parkā unikālu apstādījumu vidū pacelsies arī Nacionālās operas ēka. Plānotās izmaksas pēc 2008.gada aplēsēm — apmēram 300 miljoni eiro.

Kā informēja Grieķijas kolēģi, šajā saulainajā zemē bibliotēkas izmantojot tikai apmēram 10% iedzīvotāju (Latvijā — 45,6%), tāpēc arī jaunajā nacionālajā bibliotēkā nevajagot lielas lasītavas un daudz lasītāju vietu — optimālais skaits varot būt 100. Jaunajā ēkā tomēr plānotas 500 lasītāju vietas.

Pēc līdzšinējās prakses valsts nozīmes objektus Grieķijā būvē galvenokārt privātuzņēmēji. Arī jaunās bibliotēkas celtniecības idejas atbalstītājs un finansētājs ir labdarības fonds (*Stavros Niarchos Foundation*), kas nosaukts starptautiski pazīstamā grieķu kuģniecības magnāta *Stavros Niarchos* (1909–1996) vārdā. Kopš 1996.gada fonds jau īstenojis vairākus lielmēroga projektus (<http://www.snfoundation.org/>).

2014.gadā jaunuzceltais kultūras komplekss tikšot nodots Grieķijas valstij. Pagaidām gan neesot zināms — par velti vai par samaksu.

Ceru, ka Latvijas bibliotekāri zina un, viesojoties senās kultūras zemē, arī saskatīja, ka Grieķija ir simbolu zeme: sievietē — dzīves, čūska — zemes, Akropole — civilizācijas un drošības simbols. Granātābols ir stipras ģimenes simbols: jauno sievu vīrs mājās sagaida ar granātābolu. Antīkajā pasaulē bibliotēka bija gudrības simbols. Grieķijā ir ticējums, ka senie simboli agri vai vēlū atgriežas...

(Annas Mauliņas foto)